

Brøndbyvesters historie

Lars Ellgaard · Thursday, August 20th, 1085

De ældste tider

Den første omtale af Brøndby i de historiske kilder er mere end 900 år gammel. Navnet står i et dokument fra 1085, og er dermed blandt de allerældste landsbynavne, man kender i Danmark.

Selv om det først er ved middelalderens begyndelse, at vi har skriftlige oplysninger om Brøndby, betyder det ikke, at området ikke har været befolket endnu tidligere. Antageligt har der boet mennesker her siden stenalderen og uafbrudt frem til vores tid.

Der findes kun nogle enkelte spor efter oldtidens beboere i Brøndby. Nordøst for Brøndbyvester ligger f.eks. de to fredede oldtidsminder, Tjørnehøj og Gildhøj, men desværre har man sløjftet flere andre, blandt andet den store Bavnehøj, der blev udgravet vest for byen. Som navnet antyder, har denne høj sandsynligvis været brugt til bævneblus, når ufred og krig hærgede landet.

Oldtidens brøndbyborgere boede sjældent permanent på ét bestemt sted. De flyttede rundt, alt efter hvor dyrkningsmulighederne var bedst. Skal man lede efter et "grundlæggelsesår" for Brøndby, må det være det tidspunkt, hvor datidens mennesker besluttede sig for at bosætte sig permanent - altså besluttede at grundlægge en egentlig landsby. Man kan læne sig op af stednavneforskningen, som har fundet ud af, at landsbyer der ender på -by, menes at være grundlagt i vikingetiden, så vi kan med nogenlunde sikkerhed antage, at Brøndby blev navngivet på det tidspunkt.

Når man besluttede at blive på ét sted, frem for at flytte rundt på sine marker, hænger det sikkert sammen med, at man byggede kirke. Når først en kirke var rejst, var det vanskeligt at flytte såvel den, som resten af landsbyen. Brøndby bliver altså til en permanent by, i forbindelse med dannelsen af en kristen menighed på stedet.

Sognet

Ingen ved, hvornår de to kirkesogne, Brøndbyøster og Brøndbyvester, er opstået. Ordet sogn betyder egentlig at søge, og skal forstås som det område, hvor indbyggerne søgte den samme kirke. Brøndbyerne var nok oprindeligt kun ét sogn, men vi ved ikke, hvornår det blev delt i -vester og -øster. Først i 1200-tallet taler kilderne om to selvstændige sogne. Det er tankevækkende, at den afgrænsning som Brøndbyvester sogn fik dengang, har holdt sig uforandret helt op til vore dage. Først ved udskillelsen af Brøndby Strand sogn i 1967 er der rokket ved de middelalderlige grænser, og Brøndby Kommune har i dag præcis den samme udstrækning, som de to kirkesogne

havde i begyndelsen af middelalderen.

Brøndbyvester Kirke er sognets ældste bygning. Den havde måske en forløber i form af en trækirke, som det ofte var tilfældet i landsbyerne. Stenkirken er sandsynligvis bygget i 1100-tallet, og opført af kridtsten, som det er typisk for mange af Vestegnens kirker. Kridten er sandsynligvis hentet fra klinten på Stevns, og sejlet hertil. I starten havde kirken kun et simpelt skib og kor. Midt i 1400-tallet blev skibet udvidet mod vest, og der blev i begyndelsen af 1500-tallet bygget tårn. Kirkens loft var oprindeligt af træ, men blev i senmiddelalderen erstattet af de hvælvinger, der stadig ses i kirken.

Placeringen af Brøndbyvester kirke var næppe tilfældig. En del af Vestegnens landsbyer blev anlagt ved de åløb, der fra den flade slette mellem København og Roskilde fører ned til Køge Bugt. Og i Brøndbyvesters tilfælde var det ved den å, der senere fik romantiske – men lidt ironisk mente navn – Rosenåen. Åen gik helt op i dette århundrede ned gennem landsbyen.

Bønder og herremænd

Brøndbyvesters bønder hørte i middelalderen til bispestolen i Roskilde, men efter reformationen overtog kongen store jordejendomme i egnen mellem København og Roskilde – og også i Brøndbyvester. I midten af 1600-tallet ejede kongen stort set alle landsbyens gårde.

Der har altså gennem tiderne kun været få private jordejere i byen – jorden har tilhørt kirken eller kongen, med andre ord været i en form for offentlig eje. Dermed har vilkårene for byens bønder været mere gunstige end de steder, hvor bønderne var knyttet til en privat herremand. Det slidsomme hoveriarbejde, som man udsatte bønderne for på de private godser, var der ikke tale om. Forpligtigelserne overfor jordejeren blev afregnet i penge, og man kunne koncentrere arbejdsindsatsen på gården derhjemme. Når jorden samtidig var af en meget høj bonitet, var chancen for at kunne beholde noget på kistebunden ganske god.

Medvirkende til, at bønderne klarede sig bedre end gennemsnittet var også, at den stadigt sultne hovedstad lå så tæt på. Her var altid et sikkert marked, hvor produkterne kunne afsættes. Brøndbyvester-hjemmene har båret præg af denne velstand. Et eksempel kunne man før i tiden se på Tranemosegård, hvor en hel bondestue var udstillet. Den tilhørte ganske vist byens matador, Axel Sehested, der kom af en hovedrig familie, men var nok alligevel et godt eksempel på den rige vestegnsbondes boligstandard dengang.

Landsbyens børn

At kongen ejede jorden i 1700-tallet nød også byens børn også godt af. I 1720'erne besluttede Frederik den 4. at der skulle opføres skoler og iværksættes undervisning af børnene i de distrikter, hvor han ejede jord. Disse skoler blev kaldt rytterskolerne, fordi distrikterne samtidig dannede grundlag for udskrivning af soldater til den beredne hær – rytteriet. Skolerne virkede som en ganske almindelig skole for alle byens børn – i virkeligheden forløber for vore dages folkeskole. Brøndbyvester var én af de byer, der fik en rytterskole, og selv om den oprindelige bygning er brændt og en anden

opført i dens sted, kan man stadigvæk i landsbyen se et minde om datidens fremsynethed.

Der var dog i 1700-tallet konstant mangel på egnede lærere, for kun de færreste steder man havde institutioner til at uddanne dem. Men i 1796 tog Brøndbyvesters præst, Eiler Hammond, initiativ til at oprette et skolelærerseminarium i byen. Seminariet lå i et ganske beskedent hus overfor kirken og eksisterede i lidt over 20 år. Men huset ligger der endnu, og er desuden mindet i den vej, der fører vest ud af byen.

Måske smittede byens tradition for opdragelse af og omsorg for de yngste af på den kvinde, der mere end et århundrede senere flyttede til Brøndbyvester og hurtigt etablerede et såkaldt asyl - i dag ville vi sige børnehave - for børn af daglejer- og husmandsfamilier, hvor begge forældrene måtte arbejde for føden. Grundlæggeren af asylet, Emilie Monrad, var hustru til byens præst, D.G.Monrad. Monrad var en af de mænd, der forfattede grundloven i 1849, og var præst i Brøndbyvester i et par år, efter sin turbulente karriere i de år, hvor kampen om landets forfatning stod.

Også en anden af byens præster, Gunni Busck, var med til at sætte Brøndbyvester på det kulturhistoriske landkort. Hans gode ven Grundtvig kom nemlig ofte på besøg i præstegården, og det var i Brøndbyvester Kirke, at Grundtvig i 1851 blev viet til sin anden hustru.

Ufredstider

Da den svenske hær i vinteren 1657-58 belejrede København, gik det hårdt ud over omegnens landsbyer. Svenske soldater hærgede og plyndrede, og i Brøndbyvester brugte de selve kirken som hestestald. Den blev derved mere eller mindre ødelagt. Det gik dog ikke så galt som i Brøndbyøster, hvor kirken nærmest blev revet ned. Præsten i Brøndbyvester Kirke nåede dog at sikre kirkens store sølvlysestager og alterkalken, og gravede dem ned på en mark ved Avedøre.

Senere tiders krige gik heldigvis udenom landsbyen, selv det flere gange var tæt på. Da englænderne i 1801 angreb hovedstaden, fulgte pastor Hammond slaget i Køge Bugt fra en sikker plads i kirketårnet. Og da krigshandlerne i Europa under 1. verdenskrig gjorde de nødvendigt at indkalde danske soldater i en mobiliseringsstyrke, blev en del af dem placeret ved Vestvolden. De indkvarteredes i de omkringliggende gårde, så i de år det varede, var soldater i uniform og med gevær et dagligdags syn i Brøndbyvester.

Reform og udskiftning

Den reformbevægelse, der gik gennem 1700-tallets danske landbrug, kom også til Brøndbyvester. Siden middelalderen havde byens bønder dyrket jorden, så alle havde lige del i den gode og dårlige jord. Hver bonde havde derfor et utal af små strimler jord rundt omkring. Det var naturligvis retfærdigt, men ikke rationelt. Så i slutningen af 1700-tallet omfordeltes al landsbyjorden, så der til hver gård nu hørte én sammenhængende mark.

Dermed var der åbnet mulighed for, at gårdene kunne flytte ud fra landsbyen, og det benyttede en del sig af. Det var dels de bønder, der fik jord i det nordvestlige hjørne af

sognet – i det område hvor industriområdet ved Ragnesminder ligger i dag. Og dels var det bønderne fra de gårde, hvis jord kom til at ligge ned mod Brøndby Strand. Enkelte af gårdene ligger der endnu, og mange af de markskel, der blev etableret dengang, kan genfindes som ejendomsskel i kommunen den dag i dag.

Fra en lille by til stor

Midt i 1800-tallet havde Brøndbyvester sogn 700 indbyggere. Hundrede år senere var tallet i hele kommunen over 5000. Denne voldsomme vækst havde Brøndbyerne fælles med mange andre københavnske omegnskommuner, og skyldtes først og fremmest, at hovedstaden voksede og sprængte sine rammer.

Det blev til at begynde med især i Brøndbyvester, at forstadspræget blev synligt. Vesterled, som blev bebygget i 1920'erne, var kommunens første villakvarter, og ved Brøndby Strand udviklede sommerhusbebyggelsen sig efterhånden til fast beboelse. Omkring 1945 opførtes de første etageejendomme ved Kirkebjerg, og i de følgende år fulgte byggeri af lejligheder og rækkehuse. Fra 1950 til 1955 fordobledes befolkningstallet. Nord og nordvest for byen etablerede industrivirksomheder sig og skabte dermed arbejdspladser i kommunen.

De mange tilflyttere stillede naturligvis krav om kommunal service. Den gamle rytterskole blev for lille, og en ny moderne skole blev opført i 1950. Det gamle asyl blev efterhånden til en moderne kommunal børnehave. Et plejehjem kom til nord for byen. Vejene blev asfalterede og fik gadelamper.

Landsbyen i dag

På trods af, at gårde gennem tiden er flyttet ud fra byen eller nedlagt, og dele af byen ved forskellige lejligheder er brændt, er der stadig gamle ejendomme tilbage i byen. Mange af byens huse stammer fra 1800-tallet, og enkelte er endda endnu ældre. Der er ikke længere gadekær, og moderne byggeri ligger i dag tæt på landsbyen, men alligevel fremstår Brøndbyvester i dag som en "rigtig" landsby, midt i den moderne

This entry was posted on Thursday, August 20th, 1085 at 2:12 pm and is filed under [You can follow any responses to this entry through the **Comments \(RSS\)** feed.](#) Both comments and pings are currently closed.